

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Iacobi Brvckeri Regiae Scient. Societatis, Qvae Berolini
Floret, Membri Historia Critica Philosophiae**

A Tempore Resvscitatarvm In Occidente Literarvm Ad Nostra Tempora

Brucker, Johann Jakob

Lipsiae, 1743

Capvt Tertivm. De Philosophiae Aristotelicae Genvinae Restavratoribvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29129

fatis arrisiffie, iudicat P. IOVIVS ^b. A philosophiae vero praefidiis ad vitam rectam et exilii consolationem adhibitis eum valde laudat PETR. ALCYONIVS ^c, eo quod *commentando, scribendo, docendo amiffi principatus dolorem leuauerit, et in philosophia quasi tabernaculo vitae suae collocato, ostenderit, plus a virtute sibi datum esse, quam fuisset a fortuna ablatum.* Aliorum iudicia de eo videnda apud PAVLVM COLOMESIVM ^d, et eos, quos laudat Io. CHRISTOPH. WOLFIVS ^e.

CAPVT TERTIVM.
DE PHILOSOPHIAE ARISTOTELICAE
GENVINAE RESTAVRATORIBVS.

§. I.

Aristotelicae philosophiae fata tempore renascentium literarum *capite huius libri primo iam ex parte tetigimus.* Nempe resurgence Graecae linguae vsu et cognitione viri docti, quos barbaries Scholastica offenderat, quique Latina lingua purius loqui didicerant, in id fuere conuisi, vt, cum Scholastica natio Aristotelem creparet, inconditis versionibus vsa, ipsi non tam rationem philosophandi commutarent, quam externum potius habitum, qui squalidus haectenus et pannosus fuerat, emendarent et comtiorem redderent. Parum tamen profecisset ista industria, nisi raritati operum Aristotelicorum occurrissent viri principes, qui ex Oriente eius Codices magnis sumptibus arcessiuerant, virisque doctis et Graecae linguae gnaris interpretandos tradiderant. Quo nomine imprimis immortalem gloriam consecutus est Nicolaus V, P. M. qui quam amplissime Musis philosophicis fauerit, et beneficiis, muneribus, stipendiis viros doctos adiuuerit, maxime vero Peripateticam philosophiam, curata noua Versione Aristotelis a viris doctissimis facta, promouere fategerit, supra iam ex parte dictum est, passimque a viris eruditis annotatum ^a. Hoc principe *εργαδιώμενον* cum vbique in interpretando Aristotele diligentiam atque industriam viri doctissimi probarent, factum est, vt textus Aristotelis genuinus accuratius inspici inciperet. Et huc tota illa caetera eorum virorum doctorum referenda est, quam inter restauratores elegantiorum literarum supra produximus. Cum autem summa obscuritate laboraret Aristoteles, et a plerisque difficulter intelligeretur, ad inter-

*Fata restar-
gentis philo-
sophiae Ari-
stotelicae ge-
nuinae.*

H 3 pretes

b) In Elog. et apud COLOMES. l. c.
c) De Exilio p. 45.
d) Loc. cit.
e) Ad loc. c. Colomesii.
a) Legenda eius vita, a IANNOTIO MANNETIO libris quatuor enarrata, vbi eius nobis, quod promissit, copiam fecerit praestantissimus MYRATORIVS.

pretes recurrit, quicquid Peripatetice philosophari coeperat. Haecenus autem, quicunque de Aristotelis mente inter Scholasticos solliciti fuerant, Auerroem Aristotelicae philosophiae interpretem fuerant secuti. Quem cum velut barbarum elegantiora contemnerent ingenia, illa ad Alexandrum Aphrodisaeum recurrebant, quem omnium optime et accuratissime Aristotelem fuisse interpretatum, communis in Lyceo semper fuit sententia. Vterque Peripateticae philosophiae antesignanus multa quidem eam luce collustrabat, sed impietatem quoque, quam Aristotelis physiologia fouet, maxime in dogmata de natura animi immortalis prodebat. Alexander enim mortalem hominis animam esse statuebat, Auerroës immortalem quidem, sed vnam tantum, intellectum nempe aliquem vniuersalem esse assererat, ex quo omnes numero homines participant. Quam opinionem iam Thomae Aquinatis tempore inualuisse et refutationem ei extorsisse in *superiori Tomo* ostendimus. Ab eo tempore autem Auerroistica secta, quam seculo XIII quoque Lullius scriptis et voce fugillauit, in Italia vehementer inualuit, sicque vtraque schola, Alexandria et Auerroistica seculo XV Peripateticam philosophiam magna inuidia cumulauit. Cui malo obuiam eundem ratur Leo X, P. R. et quod ille congregauerat concilium Lateranense, Auerroisticam doctrinam tanquam impiam et Christianae religioni inimicam damnauit. Adscribemus verba bullae integra, cum plurimum ad intelligendam Peripateticae philosophiae historiam seculo XV faciant. Ea vero haec sunt. „Cum diebus nostris zizaniae feminator nonnullos perniciosissimos errores in agro domini feminare sit ausus, de natura praesertim animae rationalis, quod videlicet mortalis sit, aut vnica in cunctis hominibus, et nonnulli temere philosophantes secundum saltem philosophiam verum esse asseuerent; contra hoc approbante sacro concilio, damnamus et reprobamus omnes asserentes, animam intellectiuam mortalem esse aut vnicam, in cunctis hominibus; aut hoc in dubium vertentes: cum illa non solum vere per se et essentialiter humani corporis forma existat, sicut in canone felicitis recordationis Clementis Papae, quin et praedecessoris nostri in generali Viennensi concilio edito continetur, verum et immortalis, et pro corporum, quibus infunditur multitudine singulariter multiplicabilis et multiplicata, et multiplicanda sit. Cumque verum vero minime contradicat, omnem asseritionem veritati illuminatae fidei contrariam omnino falsam esse definimus, et vt aliter dogmatizare non liceat, districtius iubemus. Omnesque huiusmodi erroris adstrictionibus inhaerentes velut damnatissimas haereses feminantes per omnia, vt detestabiles et abominabiles haereticos et infideles, catholicam fidem labefactantes vitandos et puniendos fore decreuimus. Insuper omnibus et singulis philosophis in vniuersitatibus studiorum generalium et alibi publice legentibus districte praecipiendo mandamus, vt cum philosophorum principia aut conclusiones, in quibus a recta fide deuiare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explicaue-

„plicauerint, quale hoc de animae mortalitate aut vnitatem, et mundi aeternitate, ac alia huiusmodi teneantur eiusdem veritatem religionis Christianae omni conatu manifestam facere, et persuadendo pro posse docere, ac omni studio ad philosophorum argumenta pro viribus excludere ac resolueret. Ordinamus etiam, ne quis in sacris ordinibus constitutus philosophiae aut poeseos studiis ultra quinquennium post grammaticam et Dialecticam, sine aliquo studio theologiae aut iuris pontificii incumbat. Datum Romae in publica sessione in Lateranensi SS. Basilica solemniter celebrata, anno M D XIII, XIV Kal. Ian. pontificatus nostri anno primo. Pertinere hanc pontificis bullam, cui subscripsit Petrus Bembo Cardinalis, non ad initia modo seculi XVI, quibus Achillinus, Pomponatius, Portius hisque similes in his impiis dogmatibus asserendis strenui erant, sed ad seculum XV quoque, et vtramque scholam Alexandri et Auerrois respexisse, ex FICINI verbis oppido memorabilibus ^b intelligitur, qui de suo tempore ita: *Totus ferme terrarum orbis a Peripateticis occupatus in duas plurimum sectas diuisus est, Alexandrinam et Auerroicam. Illi quidem intellectum nostrum esse mortalem existimant, hi vero vnicum esse contendunt: vtrique religionem omnem funditus aequae tollunt, praesertim quia diuinam circa homines prouidentiam negare videntur, et vtrouique a suo etiam Aristotele defecisse.* Et haec causa quoque est, cur impietas, surgentibus elegantioribus literis inter Italos vires sumferit, lateque simbrias dilatauerit suas. De qua tamen re prolixius disquirere, huius loci non est, consuliue debent, qui ex instituto atheismi historiam causasque exposuerunt IACOB. THOMASIVS ^c, IAC. FRID. REIMANNVS ^d, IO. FR. BVDDEVS ^e. Vna physiologici systematis, quod Aristoteli placuit consideratio, satis euincit, aliter euenire in Peripateticismo genuino resurgente non potuisse. Huic itaque malo vt obuiam irent viri docti, de remediis cogitarunt. Et alii quidem Platoniam philosophiam huic veneno opponi antidotum posse iudicabant, rati, quod FICINVS ^f statuit, *tam diuulgatam impietatem, tamque acerbis munitam ingenii sola quadam simplici praedicatione fidei apud homines non posse deleri, sed maiori admodum opus esse potestate, id est, vel diuinis miraculis vbique patentibus, vel saltem philosophica quadam religione, philosophis eam libentius audituris, quandoque persuasura.* Hanc philosophiam religiosam, impietati mederi aptam Platoniam esse censabant. Alii vero, qui Aristotelicam philosophiam non oderant, eam vel cum Platonica coniungi, illique attemperari posse et debere statuebant, quod Picum affirmauisse, in antecedentibus diximus: alii recte minus Aristotelem explicatum esse contententes, magis sobrie in eo interpretando versandum esse contendebant. Quo in numero Plethonem fuisse FICINVS ^g tradit, quem, sed minus Platonice, secuti sunt ex Grae-

b) Praef. in Plotinum.

c) De causis Atheismi inter praefationes p. 407.

d) Hist. Atheismi S. III. c. 4. §. 2. p. 352.

e) Thef. de Atheismo c. I. §. 24.

f) loc. cit.

g) Ibid.

cis exilibus Theodorus Gaza, Georgius Trapezuntius, Georgius Scholarius. Qui cum inter Aristotelicos seculi XV singulare sibi nomen acquisiuerint, et de Aristotele pulcherrime fuerint meriti, cum Platonice quoque manus pro Aristotelis auctoritate conferere non dubitauerint, iam porro nobis considerandi sunt.

Theodorus
Gaza.

§. II. Inter Graecos exules, qui inter instauratores literarum in Italia referuntur, magnam nominis celebritatem sibi acquisiuit THEODORVS GAZA, vir doctissimus, et philosophiae, medicinae, theologiae atque elegantiorum literarum peritissimus. Fuit is patria Thessalonicensis et, teste IOVIO ^b, Amurathe Graeciam omnem victricibus armis quatiente, ad Italos confugit; vnde errant, qui capta demum Constantino- poli in Italiam emigrauisse tradunt ⁱ. Ibi a Bessarione Cardinale humanissime exceptus et presbyter ordinatus est. Latinas autem literas eodem IOVIO narrante, a Victorino Veltrensi didicit, quem admirabilem virum in iis, quae ad Latinitatem pertinent, Georgius Trapezuntius praeceptorem quoque habuit ^k. Eo magistro *vsque adeo copiose et diligenter Latinas literas didicit, vt longe omnium latinissime scriberet, nec plane dignosci posset, an exactius et certius ab eo Latina Graece, an ipsa Graeca Latine verterentur*, quae verba sunt ipsius Iouii. Neque tamen in solo literarum humaniorum studio haesit, sed ad ipsam quoque philosophiam industriam suam transtulit, et imprimis Peripateticam philosophiam excoluit. Cuius diligentiae specimina sunt versiones librorum Aristotelis *de historia animalium, et problematum* Theophrasti *de plantis*, aliaque ^l, in quibus ita Latini sermonis curam habuit, vt ipse fateretur, se illos libros non minus eleganter Latine expressisse, quam Aristoteles Graece scripserit. Laudat quod Iouius, *quod Romanae linguae facultatem, quum noua vocabula solerter effingeret, audaci sed generosa translatione locupletauerit*; qui et alio loco ^m notat, *Plinianorum verborum obseruatorem atque imitorem diligentissimum fuisse*. Non tacendum tamen, licet inter optimos interpretes numerari meruerit ⁿ, offendisse viros doctos, et philosophiae studium et Graecae linguae indolem, quod vtrumque nimis, vbi sua dat, regnare olim iam notauit magnus ERASMVS ^o. In quibusdam etiam illum lapsum esse, nonnullis obseruatum, quae causa est, cur versiones eius postea temporis ab aliis passim emendatae sint ^p. Valde vero istis laboribus se viris summis, maxime Bessarioni atque

b) In Elog. c. 26.

i) Id OVDINVS vult de S. E. T. III. p. 2540.

k) De docto hoc viro, de quo in monumentis eius temporis altum silentium esse dixit FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. IX. p. 192. not. b. ipse postea quaedam tradidit memorabilia in Bibl. Lat. Med. T. III. p. 76. not. a.

l) Vid. IDEM Bibl. Graec. l. c.

m) De piscibus L. I. c. 4. apud POPE- BLOWNT Conf. p. 474.

n) Vid. quos laudat IDEM l. c. et HVETIVS de claris interpret. p. 219.

o) In Ciceroniano p. 160. „Theodorus Gaza Aristotelem, quam Ciceronem exprimere maluit, quo non alius felicius, siue verat Graeca Latine, siue Latina Graece. Cum sua loquitur, duo quaedam obstrepunt delicato lectori, philosophiae studium, in quo totus erat et illud ἡρώδου Graeci sermonis, quod Latine loquentes sequi solet, ac vix vnquam dediscitur.

p) Conf. quae notat FABRICIVS l. c. not. c.

ni atque Cosmo Medici commendavit, quo auctore quoque versionem librorum Aristotelis eum suscepisse, ne vero Argyropuli versioni sua interpretatione detraheret, eam deleuisse, supra memoravimus. Uterque gratum se ei praestitit: hic enim beneficiis illum auxit, ille sacerdotio in magna Graecia. Ex quibus prouentibus commode vivere potuisset homo frugali et philosophica vita contentus, et a voluptatis et luxuriae profusione alienus, nisi neglectis rationibus oeconomicis omnes redditus rapacibus Graeculis et Brutiis demandasset. Ita enim neglecta re familiari in paupertatem et inopiam redactus est. Quam ut leuaret, *Historiae animalium* Aristotelis versionem tanto studio confectam et in membranis accurate perscriptam Sixto IV, P. M. inscripsit, et munus ei obtulit. A quo cum pingue munus et lautiores fortunam sperasset, spe deceptus sua, quinquaginta tantum aureos praemium retulit, cum se totum inauratum iri a pontifice expectasset. Qua de re tantam indignationem concepit Gaza, studiorum suorum deplorata fortuna, quod tam parca lucubrationum suarum merces esset, ut numos in Tiberim proiceret, moestus ad Brutios suos reuertens, ubi quoque fame periisset, nisi Ferrariensis ducis munificentia paulisper fuisset sustentatus, ut narrat THOMAS DE PINEDO. Breui quoque post, aegritudine et moerore confectus anno MCCCCLXXVIII, non Romae quidem, ut nonnullis visum, sed in Brutiis senex obiit, relicto non avaritiae quidem, indignationis tamen et fortis aduersae exemplo memorabili. Fuit, consentientibus virorum doctorum iudiciis non solum grammaticus, sed philosophus quoque celeberrimus, immo VOLATERRANO iudice, in eloquentiae, philosophiae et medicinae studiis huius seculi facile princeps, Peripateticae autem doctissimus, ut ex iis constabit, quae infra de Peripateticorum contra Platonicos litigiis dicemus.

§ III. Eandem cum Theodoro Gaza viam ad excolendam Peripateticam philosophiam ingressus est GEORGIUS TRAPEZVNTIVS, vir eleganter doctus, de cuius rebus ad literas spectantibus, post vitam eius a FERNANDO ALPHONSO HERRERA scriptam, videndi IOVIVS^q, ALLATIVS^r, PAPADOPOLI^s, NICERONIVS^t, et aucto-

Georgius Trapezuntinus.

q) Iovivs in Elogiis loc. cit.
 r) Iusserat hanc versionem eum conficere Nicolaus V, cui etiam inscripserat. Eo autem defuncto cum ad successorem dissimilem se conuertisset, spe fallus est.
 s) Variè rem narrant viri docti, vid. LEON. COZZANDVS de magist. antiq. phil. L. I. p. 119. IO. PIER. VALERIANVS de literat. infelicis. L. II. p. 259. THEOPH. SPIZEL. Literat. felic. p. 895. IOVIVS l. c.
 t) Dixisse refert IOVIVS: „Effugere hinc libet, postquam optimae segetes in olfactu praepin- guibus asinis sordescunt.

u) Ad Steph. Byzantin. p. 306.
 x) TRITHEMIVS de S. E. c. 848. p. 202. et post hunc Palmerius, Boissardus, alii.
 y) IOVIVS loc. c. VOLATER. L. XXI. p. 775. quos plerique sequuntur.
 z) Loc. cit.
 a) Praefixa est libris V. Rhetoric, editis Complut. 1511. fol. Vitam Georgii quoque eius Dialecticae praefixit IOANNES NOVIOMAGVS.
 b) In Elog. c. 25.
 c) De claris Georgiis §. 50. p. 721. ed. Fabr.
 d) Hist. Gymnas. Patauini T. II. p. 18.
 e) Memoires des hommes illustres T. XIV. p. 322.

et auctores Ephemeridum literariarum ab Italis scriptarum ^f, ut alios taceamus, alibi ^g a nobis adductos. Fuit is quidem patria Cretensis, quo loco anno MCCCXCVI, prid. Non. Apr. natus est: Trapezuntius autem dictus est, quia ad Trapezuntem Cappadociae urbem paternum genus referebat. Forte, (quod et Andream Eudaemonem Ioannem fecisse, legimus ^h) ideo Cretensis dici noluit, quod Cretenses male audirent, idque dudum suspicatus est LILIVS GYRALDVS ⁱ. Is tempore Eugenii IV, P. M. quo Florentinum concilium celebratum, et de concordia inter Graecos et Latinos ineunda deliberatum est, in Italiam venit, et Venetias primo, dein Romae pedem figens, rhetoricam et philosophiam docuit; gymnasio praefectum fuisse tradit G. I. VOSSIVS ^k, aliis tacentibus ^l. Postea a Nicolao V, qui eruditioni Georgii ob peritiam Graecae literaturae et philosophiae Peripateticae mire fauebat, sibi ab epistolis esse iussus est, id quod ab Eugenio iam factum esse, perperam tradit H. WHARTONVS ^m. Anno MCCCCLXV Constantinopolin venit, paulo post redux iterum. In quo itinere de martyrio Andreae de Chio, quod hoc anno subiit, commentandi occasionem nactus est. Vehementer autem non complexus modo est Aristotelem, sed eius quoque partes non minore acerbitate et vehementia est tuitus, eamque ob rem magna dicacitate et indigna philosopho rabie contreraneos suos, qui Platonem venerabantur, eiusque philosophiam magno studio colere coeperant, aggressus est. Quem dentem caninum cum non modo in Platone, sed omnino omnibus, quotquot ei pretium statuebant, figeret, summam omnium inuidiam meruit, et persecutionem quoque potentium, quos tunc valde Platoni fauisse, ex superiori capite constat, sibi contraxit, ipsique Nicolao V, maximi quidem Aristotelem facienti, verum Platonem quoque colenti, displicuit, et imprimis Bessarionis in se calumiam concitavit, qui eum sub calumniatoris Platonis nomine fortiter refutavit, ut supra dictum ⁿ. Ita vero dum inuidiam et insidias cultorum Platonis euitare nequit, praesidiis ad sustentandam vitam illi ubique apud potentiores interclusis misere vitam agere coactus est. Et succubuisset fatorum aduersitati, nisi, quod ipse filius Andreas refert, Alphonfus V. rex eum Neapolin aduocauisset, et exhibito honesto stipendio, clementer eum habuisset ^o. Falsum itaque est, quod WHARTONVS ^p, narrat, post Eugenii mortem Alphonsum regem eum Neapolin accersuuisse, et lauto admodum stipendio honestauisse. In ea tamen, quam regis gratia ipsi parauerat, felicitate, infelici fato usum esse, sunt qui nar-

rent,

f) T. XVI. p. 414 seqq.

g) In Histor. philol. Germanice scripta T. V.

p. 1473.

h) Vid. Is. CASAVBONVS Exerc. Antibar. J. c. 4.

i) De poetis sui temporis L. II. p. 63.

k) De Hist. Lat. L. III. c. 5. p. 599.

l) Praeter IACOBVM GORDONIVM in opere

Chronolog. apud IOVIUM loc. cit. et Io. NOVIOMAGVM loc. cit.

m) Ad Caueum p. 97.

n) Idem factum, in libro de natura et arte aduersus Trapezuntium et Plethonem pro Theodoro Gaza, vid. FABR. Bibl. Graec. Vol. X. p. 722.

o) Vid. VOSSIVS l. c.

p) loc. cit.

rent ^q, tradentes: ingenii monumenta multo elucubrata labore pontifici maximo eum obtulisse, ratum, lautum aliquod praemium se relaturum esse, accepta vero centum tantum ducatorum mercede, spei frustratae dolore accensum et avaritiae pontificis indignatione commotum, pecuniam in Tiberim abiecisse, addita exclamatione: Periere labores, pereat et ingrata merces! ita vero aegritudine consumtum fuisse, ut in gruiissimum morbum incideret; ex quo cum reualescere coepisset, pueriliter tamen delirasse. Fatemur autem, valde nobis suspectam esse hanc narratiunculam, eo quod Iovius, qui diligenter huiusmodi circumstantias enarrare solet, eam taceat, quamvis eum in senectute repuerascere coepisse tradat; et verisimile est, quod Gazae obtigit, ad Trapezuntium ob similem fortunam fuisse relatum ^r. Illud verum, morbo correptum in exacta senectute amissa memoria miseram traxisse vitam. Narrat enim RAPH. VOLATERRANVS ^s, qui eundem ante amissam memoriam iam senem docentem puer audierat, in vrbe solum, detrito pallio, pileatum et nodoso scipione iamiam ruituri corporis membra sustinentem aberrauisse. Obiit, quod Genebrardus et Gualterus IOVIO et ALLATIO ^t laudati volunt, anno MCCCCLXXXVI, FABRICIVS ^u autem diem obiisse obseruat extrema senectute post adentam prius omnium rerum propriique nominis memoriam Romae anno MCCCCLXXXIV, ante XII Aug. Cuius hanc rationem affert: Eo die Sixtum IV rebus humanis exemptum esse, cui Andreas, filius Georgii Trapezuntii, dicens Almagestum Ptolemaei a patre versum, negauerit patrem praeventum facere hoc ipsum per se potuisset. Virum fuisse doctissimum veterisque literaturae Graecae peritissimum inter eruditos conuenit, quorum iudicia de Georgio collegerunt THOMAS POPE-BLOUNT ^v, et ALLATIUS qui videndi. Et POLITIANVS ^w quidem vehementer eum laudat, et Gazae quoque praefert, aliorum vero iudicio ^x illi multo inferior est. Valde etiam eum contemnunt aduersarii, inter quos Nicolaus Perottus indignis modis et conuitiis insolitis eius famam proscidit, cuius verba apud ALLATIUM ^y legi, quam heic cum taedio lectoris exscribere malumus. Illud autem negari non potest, in versionibus veterum auctorum Graecorum, etiam philosophorum (nam Platonis libros *de Legibus* Nicolai Viussu et Aristotelem *de animalibus* ex Graeco conuertit) nec eruditionem, nec diligentiam et attentionem, nec fidem satis demonstrauisse, et quod imprimis in Eusebio vertendo ausus est, multa ex ingenio adiecisse, mutauisse, omisisse, et boni interpretis officium saepe migrauisse ^z. Quae causa est, cur mire-

I 2 tur

q) Vid. citari.

r) Addi his potest, filium eius Andream cum papae Sixto IV Almagestum Ptolemaei a parente editum obtulisset, scripsisse idem patrem voluisse facere. At si ita ingrata fuisset pontificis avaritia, et eam tantopere Georgius doluisset, non iterato consilio vltimum opus suum illi inscribere conuulisset.

s) Anthropolog. L. XXI.

t) Il. cc. hos plerique sequuntur.

u) Bibl. Lat. Med. T. III. p. 106. conf. Giorn. dei Lett. d'Italia T. XVI. p. 422.

x) Conf. Cel. Auct. p. 460.

y) Miscell. c. 50.

z) Vid. Vossius Inst. Orat. L. I. c. 5.

a) Loc. cit. p. 734.

b) Conf. praeter adductos FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. VI. p. 56.

tur HVETIVS^c, Georgium Trapezuntium Bessarionis familiarem, et affectam, tam illustri exemplo minime adductum intemperantissime luxurialle; cum praesertim in physicis vel theologicis interpretandis fere versatus sit, quales res dicere ornate velle puerile est, plane autem et perspicue docti et intelligentis viri. Longe vero detestabilior fuit in viro per omnem vitae aetatem in literis et philosophia versato, animus maledicus, mordax et dicacitate molestus, qua et amicis et sibi ipsi nocuit, famamque eruditionis suae vehementer conspurcavit. Quam animi eius malitiam linguaeque atque calami incontinentiam potissimum expertus est Theodorus Gaza. Cum enim vterque Aristotelis libros, quibus historiam animalium complexus est, ex Graecis Latinos fecisset, quod magni laboris opus erat, ob nomina plurima, quae Latino ore dici recusant, vterque gloriam superati difficillimi laboris sibi vindicavit. Scripserat autem Gaza in praefatione: *Adiutum se a nullo, nec certare adeo cum ceteris interpretibus, quos, inquit, vincere nullum negotium est.* Quae verba adeo mentem Trapezuntii vulnerarunt, ut et in ipsum Theodorum rabie quadam immensi furoris, quae verba sunt NIC. PEROTTI^d, inuaderet, et veluti draconis epoto calice insanire, ac palam furere instar rabidi canis coeperit. Neque Gazam aggredi contentus, cum Bessarione quoque Theodorum Georgio praetulisset^e, hunc quoque, tot in eum beneficiis illustrem in *Comparatione Aristotelis et Platonis*, tacite profcindere conuiciis non dubitavit. Quae eius maledicentia illam in caput eius tempestatem concitavit, qua fortunam eius Romae euersam fuisse supra diximus. His animi vitiis accessit immoderatus Aristotelis amor, quo excitatus Stagiritam se extollere satis non posse credebat, nisi Platonem omni maledicentiae genere traduxisset. Quod cum ferri in tanta hominis impudentia et temeritate non posse iudicaret Bessarione, caninam eius dicacitatem execratus librum *contra calumniatorem Platonis* scripsit, et quam inepte atque pueriliter eum in vertendis Platonis libris *de Legibus*, tum in eo vituperando fuerit versatus, ostendit, ut supra prolixè dictum. Mirum itaque non est, Trapezuntium suo sibi iumento et infelicitatem et invidiam accersivisse, et famam suam turpiter commaculavisse. Quam reparare, scripta *contra Theodorum Gazam Apologia* conatus est filius Andreas. Qui parentis versionem Almagesti Ptolemaei Sixto IV dicavit, parenti invidiae morbo non melior, si verum est, quod VOSSIVS^f narrat: „Exosum fuisse Trapezuntio Ioannem de Regio Monte^g, quia is librorum Ptolemaei περί μεγάλης πραγματείας translationem ac commen-

„tarios

c) De claris interpretibus p. 292.

d) Apud ALLATIVM l. c.

e) Vid. liber Bessarionis not. (n.) adductus, c. 3.

f) Loc. cit.

g) Celebrissimi mathematici vitam strictim recenset RICCIOLVS in Almagesto, et ex eo FABRICIVS Bibl. Lat. Med. T. IV. p. 354. et integro Commentario PETRVS GASSENDVS in vita Re-

giomontani, add. Cl. Io. GABR. DOPPELMAYER de mathemat. et artificibus Norimbergensibus p. 1 seqq. Romam anno 1575 a Sixto IV. P. M. euocatus ad Kalendarii correctionem, rebus infectis pestilenti febris correptus, vel, ut multi suspicant, veneno a Trapezuntii filiis extinctus est aet. 41. Vir vere magnus, et matheos, atque imprimis astronomiae recentiore aetate restaurator.

„arios a Trapezuntio factos reprehendisset iis libris, quibus Theonem Alexandrinum defendit. Hoc tam aegre latum, ut cum Regiomontanus Romam se contulisset, propterea a Trapezuntii filiis veneno extinctus tradatur a nonnullis“. Scripsit Trapezuntius quoque Dialecticam, cuius editiones recentent ALLATIVS et WHARTONVS^b. Alium Georgium Trapezuntium, qui nuper, teste DEMETRIO PROCOPIO, Scholae principalis Bucurestinae in Wallachia magister fuit, imbutus externa philosophia et sacra theologia, Graecamque linguam callens, acroamatica Aristotelis scripta multo studio et labore discipulis suis interpretatus est, ab hoc seniore tempus facile distinguit.

§. IV. Inter Graecos porro pro Aristotelis philosophia acriter decertavit GEORGIUS SCHOLARIUS, vel quo nomine quoque innotuit, Gennadius, vir suo tempore non modo CP. illustris, sed in historia quoque ecclesiastica non negligendus, cuius historiam recentiori aetate viri docti passim excuserunt^c. Nos ex ea illa tantum attingimus, quae ad institutum nostrum pertinent, et Scholarium nobis virum doctum et philosophum sicut. Patria videtur Constantinopolitanus fuisse, quo loco eruditionis semina hausit, inque philosophia, theologia iurisque peritia eos profectus habuit, ut magnam ab ineunte aetate famam inde consequeretur. Discipulum fuisse Matthaei Camariotae tradit MAXIMVS MARGVINIVS^d; is enim ita: *Opinor autem hoc scriptum (epitome rhetoricae Hermogenianae) esse Matthaei Camariotae, viri tum pietate, tum eruditione non ignobilis, qui quidem floruit, ante expugnationem orbis CP. per Turcas, et praeter alios etiam Gennadium Scholarium, cui post captam Constantinopolin patriarchalis gubernatio credita est, discipulum*

Georgius
Scholarius.

13

h) II. cc. Vtetur nos editione Col. 1533. 8.
i) De eruditio hodiernae Graeciae. 96. apud FABRIC. Bibl. Graec. Vol. XI. p. 303.
k) Georgii Scholarii notitiam literariam tribus nobis locis suppeditavit LEO ALLATIVS, de perpetuo consensu L. III. c. 5. 6. de claris Georgiis p. 760. et in libro contra Creyghronum. Cum autem mire inter se nonnulla miscuisset, tresque Gennadios confinxisset, paulo plenius curatiusque huius patriarchae historiam literariam examinare scriptores historiae concilii Florentini, et imprimis ERID. SPANHEMVS in diss. de perpetua in hunc diem dissensione ecclesiae Graecae et Orientalis a Romana ac Papali. P. I. f. 9. 10. T. II. Opp. p. 491. quem sequitur LAMERICVS Bibl. Vindob. L. VII. p. III. Maxime vero de ea re disceptatum est inter THOMAM SMITH et RICHARDVM SIMONIVM. Cum enim ille rediit CPoli in epistola de Graecae ecclesiae hodierno statu hunc reprehendisset, quod transubstantiationis dogma Graecis tribuisset, quod demum a Gabriele Metropolita Philadelphiae introductum sit, Simonius ei opposuit GENNADII homiliam de sacramento Eucharistiae. Eam

SMITHVS in Miscellaneis p. 4. velut spuriam reiecit. SIMONIO pristina sententiam in diss. de fide eccl. Orientalis de transubstantiatione Parisiis 1637. Gallice edita tuente, cui respondit anglus in libro aduersus cavillationes Simonii. Tandem EUSEBIVS RENAUDOTIVS Parisiis 1709. 4. edidit Gennadii Patriarchae CPolitani Homiliam de sacramento Eucharistiae, Maletii Syrigi et aliorum de eodem argumento opuscula, Gr. et Lat. seu Appendicem ad acta, quae circa Graecorum de transubstantiatione fidem relata sunt in opere de perpetuitate fidei. Huic praefationem et diss. praemisit de vita et operibus Gennadii p. 37. quam cum observationibus suis recondi fecit FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. X. p. 343 sqq. in qua vnum fuisse Gennadium luculenter probat. Ex his scriptoribus suam de doctrina et scriptis Georgii Scholarii dissertationem more suo compilavit CAS. OYDINVS de script. eccles. T. III. p. 2470. Conf. Cel. PFAFFIVS Primit. Tub. P. I. p. 210. not.

l) In epistola praefixa MATTH. CAMARIOTAE Epitomae Rhetoricae Hermogenianae.

habuit, paulo autem post eandem expugnationem obiit ^m. Obstare tamen videntur temporum rationes; Scholarius enim in synodo Florentina et ante eam magna auctoritate et muneribus quoque conspicuus fuit, Camariota circa tempora expugnationis CPolitanae illuc venit, et vltimis Palaeologorum temporibus rhetoricam et philosophiam ibi docuit. Pluribus vero Scholarius ante synodum Florentinam annis in didascalorum collegium Constantinopoli admissus, apud Ioannem imperatorem gratiofus fuit, et secretioribus consistorii imperialis consiliis, iis maxime, quae de vnione cum Latinis ineunda agitabantur, adhibitus est. Anno MCCCCXXXVI iudex in iudicio imperatoris CP. fuit, adeoque laicus: Biennio post cum eodem imperatore cum aliis in Italiam abiens, in concilio Florentino, quod vnionem vtriusque ecclesiae vrgebat, Graecorum magna pars fuit. Vtrum vero vel pro vnione fuerit, quod Latini volunt, vel contra eam steterit, quod Graeci contendunt, huius loci non est, disquirere, et ad auctoritatem *orationum apologeticarum pro synodo Florentina*, quae ei tribuuntur, redit, quas genuinas esse ALLATIVS ⁿ contendit, vt spurias reiecit FRID. SPANHEMIVS ^o, conciliatorem agente EVS. RENAVDOTIO ^p. Illud certum, displicuisse post concilium Scholario vnionis consilium illudque totum abieciisse, et contrariam partem omnibus viribus defendisse. Valde ea re offendit Constantinum vnionis negotio fauentissimum. Cuius iram metuens in monasterium pantocratoris, quod prope Constantinopoli est, Laicus licet, secessit, nomine Gennadii assumto. Qui enim duos nobis obtrudit Gennadios ALLATIVS, deceptusque scriptis supposititiis contendit, nostrum post patriarchalem dignitatem depositam vitam demum solitariam elegisse, audiendus non est, falsoque alium hunc, qui ante vrbis oppugnationem in monasterium secessit, Gennadium fuisse asserit, vt accurate obseruatum RENAVDOTIO ^q. Capta Constantinopoli cum extrema quaelibet Graeci partim metuerent, partim paterentur, eodem anno MCCCCLIII Gennadius Graecis Henoticis infensissimis acceptissimus Sultani Muhammedis iussu, teste PHRANZA ^r aliisque CP. rerum scriptoribus patriarcha, laicus licet, electus est, tanto Turcarum principis fauore, vt eum de rebus sacris differentem libenter audiret, isque spem haberet tyrannum ad sacra Christiana adducendi. Quae cum decollaret, et in tanto munere sustinendo ab iis destitueretur, quorum erat opitulatrices manus iungere, patriarchali se dignitati abdicauit, inque monasterium S. Ioannis Baptistae in monte Menoecei secessit, vbi circa annum MCCCCXLIV, vt coniecturis verisimilibus demonstrauit RENAVDOTIVS fatis concessit. Ita historia Scholarii, quae valde confu-

m) Pertinet hic Camariota inter eos, qui vltimis imperii Graeci annis philosophiam CPoli docuerunt. vid. ALLATIVS et FABRIC. II. cc. OVDINVS l. c. p. 2472. 2519.

n) Loc. cit.
o) Loc. cit.

p) Loc. cit. hic enim interpolatas esse concedit. conf. ROB. CREYGHTON. ad SGVROPVLI Hist. Conc. Florent. praef.

q) Loc. cit.

r) In Chronico L. III. c. 19. p. m. 197. edit. Iac. Pontani.

fusa et obscura est, in ordinem redacta, non opus est, quod Caryophylus primus fecit, quem secutus est Allatius, duos Scholarios confingere, quorum vnus Henoticis adhaesit, alter Schismaticis. Illum enim confingi hypotheseos gratia recte laudatis viris demonstratum est: qui luculenter probauerunt, scripta Scholarii pro vnione, ad quae prouocat pars altera, suppositionis esse suspectissima. Verum haec omnia ad ecclesiasticam historiam spectant, ideo hoc loco tantum commemoranda, vt constet, cur tam infensum in Graecos, qui inter Latinos Platonem sequebantur, praecipue Plethonem, fouerit animus. Cum enim illi omnes Henoticorum partibus se addixissent, quas Vatiniano odio prosequeretur Scholarius, in eius indignationem Platonica simul philosophia incurrit. Quam tantopere expertus est Pletho, vt libros eius *de Legibus* Constantinopoli vtricibus flammis traderet, postquam eos scripto refutasset, cui tamen acriter Pletho respondit. De quibus eius libris in sequenti §. dicemus. Scripsit *Introductionem in Porphyrium de vniuersalibus, in praedicamenta Aristotelis, in librum de interpretatione*; et quorundam Scholasticorum libros Graeco sermone donauit. Quam operam Gilberti Porretani libro *de sex principiis*, fragmentisque ex dialectica magistri Petri Hispani, et Thomae Aquinatis *de differentia inter essentiam et esse* praestitit. De quibus eius reliquisque scriptis theologicis videndi ALLATIUS, LAMBECIUS, OVDINVS.

§. V. Inter hos, quos hucusque recensuimus philosophos, ex vna parte Platonem, ex altera Aristotelem sequentes magna de praerogatiua Platonis prae Aristotele, deque vtriusque philosophiae pretio exorta est controuersia, quam passim tetigit LEO ALLATIUS*, prolixius vero narrauit eruditissimus BOVINVS, qui peculiarem de ista lite dissertationem vobis exhibuit. Cuius in enarranda hac contentione vestigia ita legemus, vt quod nostrum institutum adiiciendum postulauerit, addamus. Clasicum vero cecinit, bellique philosophici signum sustulit Georgius Gemistus Pletho, cuius literariam et philosophicam historiam, supra dedimus, memorauimusque, superstitiosa eum veneratione Platonem fuisse profecutum, adeo, vt Plethonis nomen Gemisti appellationi adiectum fuisse ob eandem causam nonnullis visum sit. Intolerabile illi fuit, imperium Aristotelis, quod per tot secula barbariei beneficio obtinuerat, resurgente elegantiori literatura non modo minime imminui, sed certante quoque inter se virorum doctissimorum diligentia, et honestioris disciplinae ornatu magis confirmari; ita vero Platonis auctoritatem deprimi, vt vel eadem dixisse, vel acutius vidisse Aristoteles crederetur. Huic itaque malo obuiam eundum, et renascenti philosophiae

*Controuersia
inter Platonicos et Aristotelicos.*

s) Loc. cit. p. 2487.

t) De Bibl. Vindob. L. VIII. p. 385.

u) Loc. cit. p. 782.

x) De claris Georgiis p. 747 seqq. Conf. DORN. ad IONSIUM de Ser. H. Ph. L. III. c. 21. §. 10 seqq.

p. 110 seqq. LAVNOIUS de fortuna Aristotelis c. X. p. 225 seqq.

y) Memor. literar. Academiae regiae inscript. et elegantioris literaturae, T. II. p. 775 seqq. eam Germanica veste exhibuit et obseruationibus auxit Cl. HEVMANNVS Act. phil. Vol. II. p. 527 sq.

Platonicae suppetias ferendas esse ratus, librum edidit, *de Platonicae et Aristotelicae philosophiae differentia*; in quo syncretismum Platonico-Aristotelicum magno argumentorum numero iugulauit, et quam mire inter se philosophi isti differant, ostendere conatus est: Platonicae vero Philosophiae causam agi non posse credidit, nisi conuiciorum plaustra in Aristotelicae philosophiae fautores cultoresque cumularentur. Ea vero infania adeo, quicquid Peripatetice philosophabatur, immo omnes quoque, qui modestiam amabant, offendit, ut cunctorum reprehensionem merito incurreret. Thrasoni vero huic publice se opponebat Georgius Scholarius, cuius vitam supra quoque dedimus. Is Ephesinae ecclesiae metropolitanae Marco Eugenio et animo et hypothefibus erat addictissimus, et cum infensissimum contra Romanam ecclesiam et Henoticos animum a moribundo haereditate quasi accepit, tum ad Aristotelis quoque amorem et reiiciendam Platonis philosophiam ab eo adductus est². Marcus enim ille, referente BESSARIONE, contendebat, *opiniones Aristotelis nostrae religionis verissimis optimisque sententiis consentaneas esse, ac proinde veriores: Platonis autem dissentire nostris, ideoque falsas esse et a veritate prorsus alienas*. Quam opinionem postea Scholarius, et Georgius Trapezuntius, tanto episcopo praeunte secuti sunt. Eam inito certamine literario aduersus Plethonem defendere suscepit Scholarius, qui cum responsum Plethoni opponeret, quam ἀντιρρήσις appellauit^a, non minori vehementia in aduersarium inuectus est. Ad has Scholarii pro Aristotele obiectiones noua disputatione respondit Pletho, in qua teste, qui ipse libellum nondum editum habuit, ALLATIO^b, *non dissimilibus opprobriorum plaustris Scholario se opposuit, cuius ignorantiam non sine contumelia multis conatus est ostendere consiliique sui tenax assidue Platonem extollere, Aristotelem vero coelo ab alto deicere*. Qua apologia Plethonis vehementer exulceratus est Scholarii animus, sic ut nihil nisi vindictam spiraret, eiusque occasionem callidus quouis modo captaret. Quam spe omni citius suppeditauiere Plethonis libri *de Legibus*, in quibus Platonice hypothefibus, vel potius Alexandrinis deliriis Platonice reformatorum usus, nouam rempublicam, Platonem imitatus, instruxerat. Eius libri exemplum hodie integrum desideratur, et fragmenta tantum nonnulla asseruantur msc. in forulis bibliothecarum publicarum, argumentum tamen, quod indiculo librorum praefigitur, vulgauit ALLATIVUS^c, quod heic quoque apponemus, cum Plethonis philosophiam, ipsamque quae ipsi tanta inuidia excitata est, tragoediae causam mire illustret. Ita vero se habet: *Liber continet theologiam dogmatibus Zoroastris et Platonis conformem, cum in ea recenseantur Dii, qui per philosophiam innotescunt, patriis Graecorum eorum nominibus, singulis ex iis, quae non*
adeo

2) Vid. RENAYDOT. Vit. Gennad. § 28. p. 3463. ubi vltima Marci verba, quibus se coram Deo, angelis et hominibus obstrinxit Gennadius, habentur.

a) Vid. ALLATIVUS de Georgiis p. 781.

b) Loc. cit. p. 747. 781.

c) Loc. cit. p. 749. et in libro de mensura temporum p. 135. qui etiam Graeca verba asfert.

adeo ob poetarum discordes sententias seu tergiuersationes conformantur, ad quam conformissimum philosophiae genus redactis. Moralia secundum hos eosdem sapientes nec non Stoicos. Rempublicam vero Laconicam, dempta tamen ex ea nimium seuera ac aspera educatione, nec a multis probata, adiecta quae apud principes in pretio est, philosophia, potissima nempe inter alias quae Platonice reipublicae administrationibus constat, bene comtas sacrorum ceremonias non nimis curiosas, neque in necessariis deficientes. Naturalia pleraque ex sententia Aristotelis. Delibat etiam quodammodo liber et principia, quae a ratione non abfunt, antiquitates Graecorum, et in quibusdam diaetam salutarem. Facile subolebit Lectori, Alexandrinae philosophiae non ignaro, huius magis mysteriis, quam Christianae disciplinae rempublicam suam Plethonem attemperauisse. Hoc librorum nondum vulgatorum argumentum, et, vt verisimile, ipsi Plethonis libri Scholario innotuerant, eumque vehementer eam ob rem armauerant, clamantem hostem esse Plethonem Christianae religionis, eamque pulsam velle, illiusque loco gentilem conari introducere. Ita vero factum, vt ab eorum publicatione detereretur Pletho: obseruatum enim Boiuinio ex Gennadii epistola ad Ioannem exarchum ^d, libros hos ab ipso Plethone adhuc superstite vulgatos non esse, sed pressos potius et clam habitos, donec post ipsius obitum a Demetrio Palaeologo despota proderentur. Quod si GEORGIO TRAPEZUNTIO ^e fides est, cuius verba refert ALLATIUS ^f, liber hic post exitum eius, ne publice legeretur, et multis officeret, a Peloponnesi principe Demetrio, sicut fertur, ereptus celatusque est. Vnde Idem quoque GEORGIVS ^g, postquam Muhammede non meliorem Christianae disciplinae hostem Plethonem fuisse dixerat, eumque atris ob eam rem coloribus depinxerat, quaerendum ignique tradendum esse iudicat, idque hucusque factum haud esse vehementer dolet ^h. Quod vero Plethonis

viui

d) Vid. LAMBECCIVS de Bibl. Vindobon. L. VII. p. 162. OVDINVS de S. E. T. III. p. 2497. BoiVIN. l. c. p. 20.

e) De comp. Plat. et Arist. L. III. c. penult.

f) Loc. cit. p. 750.

g) Loc. cit.

h) Fatemur tamen, scrupulum posse moueri, vtrum mortuo demum Plethone libri hi flammis traditi fuerint, an eo adhuc superstite. Extat enim inter Codices msc. Bibliothecae Vindobonensis anonymi Consolatio ad G.G. Plethonem trium librorum de legibus combustione per Georgium scholarium siue Gennadium, patriarcham CPolitanum. vid. REIMMANN. Biblioth. acr. p. 553. Si vero tum, cum comburerentur, Pletho superstites non fuit, qui potuit scripta consolatione confirmari. Nec obstant rationes Chronologicae Plethonis, qui μικρόβιος sero obiit. Notum tamen testimoniis scriptorum coaeuo-

rum, Georgii Trapezuntii, ipsiusque Gennadii fidem denegare, et fortasse scriptoriste fictione tantum vsus est, ad vindicandam post fata Plethonis ipsiusque Platonice philosophiae famam.

i) Verba eius atra bile plena exhibet ALLATIUS de Georgiis p. 750. qui etiam censuram Manuelis magnae ecclesiae rhetoris non minus duram affert, apud ipsum legendam. Scripsit ob eam rem pro Plethone Apologiam ALLATIUS l. c. p. 753. caussatus, „Plethonem eruen-
dis e latebris philosophorum et potissimum
„Platoniorum sententiis, iisque scripto traden-
dis, plus quam par erat materiae addictum ani-
„mum aduertisse, et studio pertinaci contra
„sententiarum opiniones dente etiam maledico
„vellicasse, non vt eorum praua dogmata de-
„nouo, quae docte ipse refellit, in hominum
„animos per se infixi prorogaret, sed vt ex tam
„vasto ac lacrymabili naufragio tabulas discissas

1140

viui et superstitis prudentia euitare nouerat, illud fati eo concedente factum, librique illi in manus Scholarii, vel quo nomine tunc appellabatur Gennadii, ad patriarchalem sedem CPolitanam euecti delati sunt; qui veteris inimicitiae memor flammis vltreibus publice Plethonis paginas deleuit, de qua vindicta epistola Gennadii ad Ioannem exarcham videnda, quae passim in Bibliothecis publicis inter codices msc. occurrit. Nec meliorem fortunam Pletho expertus est, cum manus conferendi cum Theodoro Gaza et Georgio Trapezuntio occasio illi esset enata. Quam ei subministravit, referente BESSARIONE^k, hypothesis ARISTOTELIS^l, naturam quidem statuisse omnia alicuius rei gratia facere, veruntamen nihil consulto agere, quemadmodum ars quoque, licet sine consilio, agat, omnia tamen alicuius rei gratia faciat. Hoc dogma cum tota physiologia Platonis haud ferat, refutandum sibi Pletho sumisit, contrariamque sententiam secutus non artem modo, sed et naturam consulto agere statuit. Facile de ea controuersia amice disputari, vel verborum quoque pugna ostendi, et qua ratione consensus aliquis detegi possit, demonstrari potuisset, nisi Pletho Aristotelicorum in se odium concitauisset. BESSARIO enim, Theodoro Thessalicensi, Platonice obiectanti: *Naturam et artem facere quidem, sed non agere; solere vero, non quid faciamus, consultari, ideo consilium non artis esse, sed prudentiae*, amice quidem at accurate respondit, et Platoniorum quoque opinionem de natura et arte ita peculiari libro exposuit, vt in verbis magis, quam re ipsa pugnam esse ostenderet, licet fateatur, Plethonis partes potiores esse. Haec doctissimus cardinalis ad Theodorum Gazam quoque perscripserat, qui Aristotelis partibus se contra Plethonem addixerat; eumque, cum facile animum contineret, ab iniuria in Plethonem nullo negotio retinuit. Aliter autem euenit, cum Georgius Trapezuntius huic se controuersiae immiscuisset. Hic cum Gazae inuideret, ob causam supra enarratam, et Bessarioni quoque indignaretur, quod Theodorum sibi praetulisset, vtrumque callide feriri hac occasione posse existimans, simulauit, Bessarionis responsionem a Gaza profectam, magnaue acerbitate in vtrumque inuectus est, et canina rabie contra eos disputauit. Qua de re cum supra iam dixerimus, nolumus ibi dicta hoc loco repetere. Patet autem ex iis, indecenter et non sine humanitatis obliuione Trapezuntium contra Platonicos, ipsumque Bessarionem cardinalem se gessisse. Nec sic velitationum finis; sed processit ex Platoniorum agmine nouus *περίμαχος*, Michael Apo-

ac vagas in vnum veluti portum sanas atque incolumes recolligeret, indeque maiestas Christianae religionis, ac veritas dilucidior appareret etc. Facile id nobis persuaderi patimur, Plethonem in ipso religionis negotio non tam aniliter impieque delirasse, ac eius volunt aduersarii. Valde vero timemus, vt ab imprudentiae et leuitatis culpa absolui possit, eo quod

totum cacœthes Alexandrinae pseudo-philosophiae, laudando defendendoque collegisse videtur. Verum de his definire nil licet, cum ipse liber non prodierit.

k) De natura et arte libro adiecto tractationi in calumn. Plat. c. 1.

l) Physic. L. II. c. 8. T. I. p. 269.

Apostolius ^m, Constantinopolitanus, qui tum apud Latinos iuuenis exulabat. Is Plethonis vel potius Bessarionis cardinalis partes defendendas suscipiens, Aristotelis cultores magna quidem vehementia, sed impari successu, et apparatu quoque eruditionis, doctrinae aduersariorum, quos oppugnabat, inferiori aggressus est. Respondit ei Andronicus Callisti Thessalonicensis, qui et ipse Romae exul tum degebat, et Bessarionis patrocinio fruebatur. Is enim cum et Graecae linguae et doctrinae antiquae notitia polleret, et imprimis in Aristotelica philosophia nulli concederet, Apostolium, licet moderate magis et decenter, depexum dedit. Is autem ne patronum offenderet, in cuius domo exoptatissimum cum reliquis Graecis asyllum inuenerat ⁿ, cum ipsum Apostolii libellum tum responsionem suam ^o cardinali submisit, et ad eius sententiam prudenter prouocauit. Placuit Bessarioni, viro graui, modesto, et vere philosopho Andronici modestia, quamuis is pro Aristotele pugnauisset, Apostolius Platonem defenderet, cui amplissime Bessario fauebat. Is enim acerbitate, Apostolii offensus, epistola ea de re ad illum data ^p temerarios Michaelis insultus repressit, compulitque ad palinodiam, egregie monens, quod omnibus controuersis praefigendum, *ἔ λαιδορῖαις τῆ ἀντιδῖαις, ἀλλ' ἀποδείξεισι καὶ λογικαῖς ἀνάγκαις τῶ Φίλω συνηγορητέον, τόντ' ἐχθρὸν ἀμυντέον*, non conuictis in aduersarium, sed demonstrationibus, et necessariis rationibus amico suppetiae ferendae sunt, et vindicta de inimico sumenda. Quo quidem loco in Boiuinio attentionem desiderat eruditissimus HEVMANNVS ^q, ratus, facile palpari posse, ex composito atque simulate tantum ita Bessarionem egisse: fatemur tamen, verisimile esse nobis, quod candide ea in re Bessario egerit. Quamuis enim Platonis partes ipse tueretur, quas magna vehementia Apostolius defenderat, Andronicus autem Aristotelem Platoni praeferret, quod improbabat Bessario, displicuit

K 2

tamen

m) Michael Apostolius CPolitanus, vel paulo ante captam patriam, vel mox post illud tempus in Italiam venit, et a Bessarione beneuole exceptus est. Offenso vero cardinale, ob scriptorum vehementia in Cretam insulam abiit, ibique describendis libris et erudiendis adolescentibus vitam aegre sustentauit. Reconciliatum tamen cum Bessarione fuisse inde colligi potest, quia in eius obitum panegyricam orationem habuit, vid. LABBEVS Bibl. nou. msc. p. 71. OVDINVS de S. E. T. III. p. 255. R. GERIVS ad Caveum p. 100. LAMBEVICVS l. c. p. 113. qui et Bibliothecas indicant, in quibus scriptum Apostolii contra Gazam asseruatur. Illud in Msc. Codice Vindobonensi hoc titulo gaudet: MICHAELIS BIZANTINI liber de Aristotelica substantia, pro G. G. Plethone contra Theod. Gazam. Valde eius vitam culpam, hominemque contemnit ERASMVVS, Chil. III. Cent. III. pr. m. 699. vbi „eum hominem vocat non perinde ingenio elegantem quam palato, quemadmodum accepimus ab his, qui eum domestica consuetudine „nouerant“. Et infra Prou. 66. p. 793. Criticam

eum artem a combibonibus accepisse iudicat. Conf. de eo ALLATIUS de consensu L. III. c. 3. MONTFAUCON. Palaeogr. Graec. p. 82. LAMBEVICVS l. c. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. III. p. 285. X. p. 222 seqq.

n) Docuit Andronicus Romae, quia vero factis tenui fruebatur stipendio, Florentiam abiit, ibique diu magno applausu literas tradidit. Neque tamen sic, quod volebat, affectus, in Galliam migravit, ibique senex obiit. De eius scriptis philosophicis atque epistolis plura dabit FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 151. Conf. VOLATERRANVS Anthropol. L. XXI. p. 775. et ex recentioribus P. BAYLE Dict. T. I. Art. Andronicus de Thessalonique, p. 237.

o) De ea vid. REIMMANN. l. c. p. 539.

p) Vid. LABBEVS l. c. p. 198. ALLATIUS l. c. p. 747. BOIVIN. l. c. §. 9. qui etiam totam epistolam legendam dedit, dignam, quam contentionum litiumque amantes inter doctos accurate expendant.

q) Act. Phil. Vol. II. p. 559. not. u.

tamen viro grauissimo et modestiam sectanti acerbitas Apostolii, qui illam in litibus doctorum virorum malignitatem et conuiciandi consuetudinem cane peius et angue oderat, vt ex libro *aduersus calumniatorem Platonis* constat. Ferre quoque non poterat, Gazam, amicum sibi et familiarem, et longe doctissimum ita conuiciis profcindi: immo nec ita Aristotelem improbabat, vt eius defensione offenderetur. Nulli itaque dubitamus, quin serio disputandi genus ab Apostolio adhibitum Bessarioni displicuerit, quamuis huic illum reconciliatum postea esse inde liceat conuicere, quod in laudem Cardinalis orationem publice habuerit. Quaecunque autem vera animi intentio Cardinali fuerit, illud ex ista epistola certum est, vehementer grauissimum virum improbauisse, quod homo iuuenis venerandae antiquitatis viros summos et recentioris aetatis homines auctoritate haud exigua pollentes, et eruditione illustres contumeliose aggressus sit, cum eorum mentem, tandem inter se conciliandam affectus fuerit. Quare modestiam, meditationem, lectionem veterum ei commendat, et viros de literis optime meritos, interque eos Theodorum colere iubet. Et haec quidem viuo adhuc Plethone gesta sunt, nec dubitandi caussa est, hanc inuidiam et animum et fortunam eius vehementer afflixisse; vnde conuicimus, hanc potissimum caussam fuisse, cur valde fenex relicta Italia in Peloponnesum abierit, vbi tandem obiit. Neque tamen cum eius morte controuersia finita est. Vehementer enim in Plethonem accensus Georgius Trapezuntius, eum imprimis iugulandum, ipsamque Platonis caussam euertendam, scripta Comparatione Platonis et Aristotelis statuit. Nihil in ea scriptione omisit homo impotentis animi, quo Platonem eiusque sequaces, et imprimis Plethonem atro colore notare, rabiemque canino dente ostendere posset. Quemadmodum Gennadius, vt supra dictum, Plethone viuis erepto, igne in libros eius de legibus grassari statuerat. Vehementissime hic Aristotelicorum furor ira accendit Platonicos, qui cum Gennadium, apud Turcas gratiosum premere non possent, Trapezuntium indignatione tanta persecuti sunt, vt fortunam eius famamque omnem euerterent, vt supra narratum. Bessario autem, Cardinalis ipse tandem in arenam progressus, Trapezuntii cauillationes et calumnias apologia pro Platone scripta, cuius argumentum supra enarrauimus, erudite atque accurate repressit. Quo pacto acerrima illa controuersia, Platonismo in Italia valde emergente, et Aristotelicis Latinis caute manus ab illa retinentibus finita est. Et haec quidem pro renouando philosophiae castioris elegantiorisque studio seculo XV acta sunt. Iam prolixior scena aperienda, accurateque enarrandum est, quid in philosophia praestiterit seculum XVI et XVII cum sectariae, tum Ecclesiae philosophiae addictum.

LIBER

r) Addi his potest, offensam, quam apud Bessarionem incurrit, eum compulisse, vt Roma re-

licta in insulam Cretam abiret. Quo secessu opus haud fuisset, si Bessario simulate egisset.